ják elnöknek. A visszarendeződési folyamat során azonban a KFKI pártvezetése felkérte Simonyi Károlyt önként adja vissza igazgatóhelyettesi megbízatását. Ezt megtette, majd 1957 decemberében lemond osztálya vezetéséről is. A restaurációs idők csoportosítása őt a fekete bárányok közé sorolta. Maradt számára az Elméleti Villamosságtani Tanszéki állás. De aki politikailag alkalmatlan kutatóintézet vezetésére, miként felelhet meg a jövő értelmiségének nevelésére? Egyik készülő könyvének hazai kiadását letiltják, külföldi kiadása ellen hátráltató lépéseket tesznek. Ugyanakkor az Elméleti Villamosságtan című kitűnő könyvét Moszkvában már tankönyvnek használják.

1970. decemberében a Műegyetem egy másik tanszékén helyezkedik el, emlékezete szerint visszavonult, csendes, békés helyen volt ez. Itt alakul ki terve, hogy a fizika kultúrtörténetébe belemélyedve előadásokat tart, majd könyvet ír. Egész életében a szintetikus látásmódra, az enciklopédikus műveltségre törekedett. Ez a szemlélet vezeti kitűnő könyvének megírására, amelyet 1978-ban jelentet meg a Gondolat Kiadó, címe A fizika kultúrtörténete. A könyv hármas felépítésű: főszöveg és két részre osztott margó. Ez a szerkezeti újdonság nagy segítség a különböző szinteken olvasó emberek számára. Színnel megkülönböztetett a nagy fizikusok azon gondolatatait tartalmazó szöveg, amely az igazság keresésének tipikusan európai útját jelzi. A páratlan szakszerűséggel, pontossággal, érdekes szerkezettel megalkotott mű a középiskolás tanárok bibliája, de humán értelmiségiek számára is élvezetes olvasmány.

Zárszóként elmondhatjuk, Simonyi Károly is megérdemelten került a "megszállott" címszó alá. Nemcsak munkáját végezte rátermettséggel, szeretettel és páratlan szorgalommal, hanem a történelem és az erőszakos politika által emelt akadályokkal is megküzdött, azért, hogy alkotóerejébe vetett hite szerint cselekedjék és teljesítse Tanítói küldetését.

Staar Gyula: Megszállottak (Öt magyar fizikus.) TYPOTEX, Bp. 1991.

TŐRÖS RÓBERT

"A szeretet fasizmusa"

Egy rádióműsor margójára

A szeretet fasizmusa alcímmel, Kirakat sorozatban hangzott el a 20. Stúdió riportműsora a Kossuth adón január 12-én, vasárnap, 10 órai kezdettel. (Felelős szerkesztő: Rékai Gábor, riporter: Hegyi Imre, szerkesztő: Kovalik Márta.)

Egy Debrecenben élő 19 éves lány: Edit - családja minden tiltakozása ellenére - Jehova tanúja lett. A legjobb úton van affelé, hogy alámerítkezzék és egy olyan fiatalemberrel kösse össze a sorsát, aki "főállású" jehovista térítőként működik.

Értelmiségi szülők (orvos anya, mérnök apa) értelmes, tehetséges kislányáról van szó, aki orvosnak készült, imádott lovagolni, ígéretes jövő elébe nézett. Miért választotta ezt a szokatlan és váratlan utat?

Saját szavai szerint, eddig "sötétségben" élt, s a meglelt hit nyitotta fel a szemét. Nem igaz, hogy - mint szülei állítják - rózsaszín szemüvegen keresztül látja a világot, e "szemüveg" sokkal inkább éleslátóvá teszi. Hiszen az emberiség minden bajára van orvosság, s ezt a gyógyszert az "Istentől (pontosabban Jehovától) származó" Biblia

soraiból lehet kiolvasni. Olyan vallást választott tehát, amelyet nem az emberek teremtettek, mint a többit, hanem maga az Úr. Ő meg van győződve arról, hogy ezáltal jobb emberré vált. Korábban makacs, önző volt, most segítőkész és elhivatott. Sikerült megtalálnia a választ az örök kérdésre, hogy mi is az élet értelme, mi mozgatja a világot, és a Biblia tanításai reményt is adnak az egyre kilátástalanabb jövőre nézvést. Szüleit ugyanúgy szereti, mint korábban, nem igaz a vád, hogy elfordult, eltávolodott tőlük. A Jehova iránti szeretet valami egészen más! És az sem igaz, hogy Laci miatt választotta ezt az utat, s miatta akar Jehova törvényei szerint élni...

Edit szülei katolikusok, akik azonban nem tartották szigorúan a vallásukat, s gyermekeiket sem nevelték - ismét csak Edit szavait idézve - "céltudatosan" egy bizonyos vallásra, világnézetre. Lányuk választását elkeseredéssel fogadják. Úgy látják, Edit levált róluk - ami 19 éves korban önmagában még érthető is lehetne -, de korábbi tervei közül szinte semmit nem akar megvalósítani. Már nem akar orvos lenni, egyetlen határozott életcélja, hogy Jehova tanújaként terjessze a hitet. Igaz, továbbtanulást emleget, jár nyelvtanfolyamra, de ideje java részét Jehova szolgálata teszi ki. Kiszáll a versenyből, lemarad, s nem lesz belőle semmi, panaszolja az apa.

Elégedetlenek a szülők a választott partnerrel is, aki - ahelyett, hogy mint minden "tisztességes ember" munkát vállalna - mint a szekta tagja "teljesít szolgálatot".

Laci, aki ateistaként nevelődött, főiskolát végzett, már huszonévesen módosított "pályát". Úgy döntött, hogy szakít a főiskolán megtanult, számára hiteltelen elmélettel, és Isten szolgálatát választja. A szülők ellenvetéseit a túlzott féltékenység, az önző szeretet számlájára írja, ismét a Bibliára hivatkozva érvel Jézus példájával, aki nemcsak békét, hanem fegyvert is hozott a hitével: ő is szembefordított gyermeket szülővel, testvért testvérrel.

Edit szülei képtelenek megbarátkozni Jehova tanúival, akik mindenki más (szülők és egyházak) fölébe helyezik magukat, tagadják az egyházi, családi hagyományokat (karácsony, születésnap), utcán, "házhoz menve" kéretlenül térítenek, s ráadásul - ismét csak a Bibliára hivatkozva - végszükség esetén sem adnak és fogadnak el vért.

Ki a felelős? Hol követtünk el hibát? - kérdezik. "Amit megálmodtam, elszállt, mint a füst. Elvesztettem a lányomat..." - zokogja az anya. "Nem kellett volna ekkora szabadságot adni neki, már csírájában el kellett volna fojtani ezt a vonzódást" - kesereg az apa. És felvetik, hogy miért nem lépnek fel erélyesebben az ún. "nagy egyházak" a szaporodó szekták terjeszkedése ellen. Az egyház azokkal a hívőkkel tud törődni, akik az egyházon belül vannak - válaszolja a - magát megnevezni nem kívánó - katolikus pap. Szerinte főként a szülők a felelősek lányuk tévútra jutásáért, mert nem járatták őt hittanra, s így nem vértezték fel az egyetlen(!) igaz hittel.

A riportműsor bevezetőjében a szerkesztő 40 év szemléletzavarainak számláiról, a lélek szomjúságáról, segélykiáltásáról, időtlen keserűségeiről beszél. Editnek és családjának gondja nem egyedi, s messze túlmutat önmagán. Még a fülembe csengenek egy néhány hete sugárzott rádióműsorból azoknak a szülőknek az el-elcsukló hangon előadott panaszai, akiknek - szintén tehetséges - tizen- és huszonéves gyermekei a Krisna-hívőkhöz csatlakozva szakítottak mindennel, ami e földi léthez kötötte őket. Sikeres fiatalok, egyetemi, főiskolai hallgatók fordítanak hátat eddigi életüknek, s szentelik magukat egy másfajta hitnek - evvel egy európai embertől idegen életformát választva.

És vajon miért vonz tömegeket már évek óta a HIT gyülekezete? A Budaörsön lakók azt beszélik, hogy vasárnaponként a tömeg miatt el kell terelni a forgalmat. Ennek a gyülekezetnek különben rendkívül nagy a nyilvánossága (talán az élén álló szociológus kiterjedt kapcsolatai miatt). Megtudhattuk már róla, hogy segíti az alkoholistákat, kábítószereseket szakítani káros szenvdélyükkel, s körükben - a hit "erejével" - betegeket gyógyítanak. Az oda csatlakozó fiatalok - az ifjúsági szubkultúrából adódó igé-

nyüknek megfelelően - olyan zenekar (az Amen) zenéjét élvezhetik (istenfélő szöveggel), amelynek tagjai éppen a gyülekezet segítségével váltak drogfüggő, zülött emberekből az igaz (az egyetlen igaz!) útra rálelő emelkedett lelkű ifjakká.

Biztos vagyok abban, hogy a HIT gyülekezethez csatlakozó fiatalok szülei sem kevésbé riadtak, mint a Jehova tanúié vagy a Krisna hívőké. S valamennyiünknek: szülőknek, pedagógusoknak könnyű erről beszélni egészen addig, amíg nem válunk érintetté, nem a mi fiunk, lányunk, diákunk keresi a maga igazát egy számunkra idegen úton.

Edit, aki úgy véli, hogy a választott hit segítségével boldog lesz, hiszen "testvéri közösséget", hivatást, küldetést lelt egész jövendő életére, nem érti (meg) szülei ellenvetéseit. Azért, mert a világban farkastörvények uralkodnak, vajon miért kellene neki is "farkassá" válnia?

Miért értékesebb, ha úgy él, mint a többiek? Miért baj az, ha ő küldetésének érzi az emberiség, a fenyegetett, katasztrófa felé rohanó emberiség minél nagyobb hányadának a megmentését az örök élet számára? Hasonlót kérdeznek a többi - küldetéstudattól hajtott, az értelmetlen élet értelmét kutató - fiatalok, amikor valamely hit szolgáivá szegődnek.

Az elbizonytalanodó család és az iskola között, a gazdátlanná vált gyerekek annyi ellenőrizhetetlen és esetleges hatásnak vannak kitéve, mint még soha. Miközben megélik a felnőttek elkeseredetté, szkeptikussá válását, saját perspektíváik szűkülését, az általános szegénydést, reménytvesztettséget, hallják az egyre hangosabbá váló fegyvercsörgést a szomszédos országokból, tanúi a világ egyre embertelenebbé, ridegebbé válásának, s jóslatokat hallanak a közeli világvégéről, s tudományos híradásokat a környezet pusztulásáról. És ifjúkorban hit, cselekvési tér kell az embernek! Ilyenkor még képes bízni abban, hogy - földi vagy túlvilági eszközökkel - meg lehet váltani a világot...

Nincsenek olyan érveim, amelyekkel Editéket visszatarthatnám, meggyőzhetném. Pedig minden porcikám tiltakozik az általuk választott út ellen. Nehéz eldöntenem, mi a rosszabb: ha választott céljukban csalatkozva ők is a reménytelenségbe süppednek, vagy ha a - szerintem, szerintünk - értelmetlen cél áldozataiként beszűkülnek, elszürkülnek. Miért nem vagyunk képesek belenyugodni abba, hogy ők így - legalábbis pillanatnyilag - boldogok, kiegyensúlyozottak?

Továbbra sem tudok lemondani arról, hogy a nevelésben alapérték a tolerancia. De hol vannak a tolerancia határai? Továbbra sem hiszek abban, hogy megoldást jelent, ha a szülők a saját egyetlen igaznak hitt meggyőződésüket, életszemléletüket erőltetik - ellentmondást nem tűrően - a gyerekükre. Neveljünk önálló döntésekre képes, autonóm személyiségeket! Akik azután önként és szabadon a függés - a Rádió és Televízióújság műsorismertetésének a kifejezésével élve - valamely "sajátos hit modern rabszolgasága" mellett döntenek? Jogunk van-e kijelölni számukra, helyettük az igaz, az egyedüli igaz utat? És hogyan lehet belenyugodni a meghökkentő döntésekbe, kibírni, túlélni gyermekeink eltávolodását, rájuk hagyva választásuk minden kockázatát, felelősségét? Vannak-e esélyeink a visszafordításukra? S jót teszünk-e velük, ha megállítjuk őket? Léteznek-e ehhez egyáltalán még eszközök?

Itt vannak esetleges partnerként az ismét tért nyerő "nagy egyházak". S vajon nyugodt-e az a szülő, akinek fia pap, lánya apáca lesz? Ha ez a választás találkozik a szülő hitével, esetleg igen, de amennyiben a gyerek apja és anyja meggyőződése ellenére választja ezt az utat, akkor mi a helyzet?

Edit apja - tanulságos kitérőként - elmeséli, mennyire megdöbbentette őt az az ismerőse, aki fiát - a zsidó vallás szellemében - körülmetéltette. "Hiszen evvel eldöntötte, mintegy megpecsételte a gyereke sorsát!" Nem arról van-e itt szó, hogy mi Magyarországon, Kelet-, pontosabban Közép-Kelet-Európában - érthető és közismert

okokból - félünk a hittől, az evvel járható üldöztetéstől, féltjük gyermekeinket az esetleges "kisebbségi sorstól"?

Jó volt ez a rádióműsor! Megkavart, felkavart, felzaklatott, elkeserített - meggondolkodtatott. És ha már gondolkodunk, ha beszélünk ezekről a rendkívül összetett és érzékeny problémákról, az is jóval több a semminél.

SZEKSZÁRDI FERENCNÉ

Oldás és kötés

az önkormányzatok és az "ámkák" kapcsolatában

Formálódó - ellentmondásokkal teli - demokráciánkban eddig soha nem tapasztalt módon értékelődik fel a helyi társadalmak szerepe. Nemcsak önkifejezésének értékei - érdekei, hanem a társadalom egészének érték és érdekstruktúrájának; törekvéseinek közvetítő funkcióját is gyakorolni kell.

Az ÁMK (Általános Művelődési Központ) - amely születése pillanatában magában hordozta (kell, hogy hordozza) környezetfüggőségét, mindig is kitüntetett szerepet szánt tevékenységének kialakításakor a helyi társadalomnak.

Az ÁMK-k számára ezért is fontos, hogy hova rangsorolja változó értékrendje, helyi társadalma, de legfőképpen a helyi önkormányzat - a helyi hatalom.

Ebből eredően milyen szerepet szán a hatalom az ÁMK-knak, értékrendjüknek formálásában, s ezt hogyan közvetíti? Milyen érdekazonosság alakul ki az ÁMK és az önkormányzat között? Egyáltalán elviseli-e az ámk-t a helyi - kialakítandó-kaialakuló - demokrácia feltétel- és eszközrendszere. Annak működési garanciái milyen mozgásteret biztosítanak az ÁMK-knak?

Az egyszerűség - de az érintettség okán is a felvetett kérdésekre először az ÁMK aspektusából próbálom megfogalmazni véleményemet, nézetemet:

- ahhoz, hogy az ÁMK a helyi társadalomnak meghatározó tényezője maradhasson, újra kell gondolnia helyi nevelési rendszerét, annak valamennyi rendszerelemét;
- vagyis újra kell gondolnia értékrendjét, nevelési-oktatási tartalmait, különböző nevelési célú eljárásait. Végig kell gondolnia - újra -, hogy értékrendszerét demokratikus, ÁMK szinten "egységes", tehát az értékrendszer azonossága alapján szervezett szövetség, szövetkezés; vagy liberális - mindenki (óvoda, iskola, közművelődés, az egyes pedagógus) szabadon képviseli saját értékrendjét, és tiszteletben tartja másokét - elvet és módot képviseli helyi nevelési rendszere gyakorlatában, organikus innovációjában.

Meg kell vizsgálnia, hogy környezetfüggősége melyik elemének vagy elemeinek kell kitüntetett szerepet adnia. Közvetlen környezetével való kapcsolataiban tudatosan alakítsa ki, módosítsa, "formális és informális csatornáit", annak arányait. (Formális kapcsolatra is szüksége van az ÁMK-knak.)

Tudatosan kell, hogy erősítse szakmai kapcsolatrendszerét, úgy, hogy tudatosan fejleszti az ott dolgozók szakmai felkészültségét, és mentálhigiénés kondícióját.

- Hatékonyabbá kell tennie gazdálkodását. Fel kell mutatnia azokat az előnyöket, amelyek az önálló gazdálkodásból erednek. A gazdaság szolgálja az ÁMK-ban zajló nevelési - oktatási folyamatokat. Azt, hogy az önálló bérgazdálkodás egészséges munkaerőgazdálkodást eredményez (eredményezhet). Azt, hogy a művelődési folya-